

ČÁST DRUHÁ

RODINNÉ PRÁVO

HLAVA I

MANŽELSTVÍ

Díl 1

Všeobecné ustanovení

§ 655

[Podstata a hlavní účel manželství]

Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.

Z důvodové zprávy:

Část druhá občanského zákoníku je věnována rodinnému právu.

Právní problematika manželství a rodiny je rozmanitá a sahá takřka do všech oblastí soukromého (a mnoha oblastí veřejného) práva. Některé civilní kodexy řeší manželsko-právní a rodinně-právní otázky na třech nebo více místech (např. francouzský Code civil, německý BGB). I u nás musíme dosud pracovat s několika právními předpisy, resp. jejich částmi. Soustředění úpravy na jediné místo kodexu (být stále s několika málo výjimkami – např. v dědění) představuje systémové řešení vhodné i výhodné. Navrhovaná část druhá občanského zákoníku zahrnuje právní pravidla upravující manželství (jeho vznik, povinnosti a práva manželů, zánik manželství), přibuzenství (jeho pojem a druhy, vztahy mezi rodiči a dětmi, včetně určování rodičovství a osvojení), poručenství a jiné formy péče o dítě (totiž kromě poručenství zejména také opatrovnictví, svěření dítěte do péče a pěstounství).

Hlava první je věnována manželství, a to předně jeho vzniku, totiž sňatku; poté jsou upraveny povinnosti a práva manželů, a konečně se reguluje zánik manželství.

Ustanovení § 655 vymezuje manželství jako trvalý svazek muže a ženy vzniklý zákonem stanoveným způsobem; zároveň se uvádí, že hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc. Toto ustanovení nepředstavuje definici manželství, jeho smyslem – nicméně – je výslovně stanovit to, co je pro vlastní podstatu manželství typické, resp. charakteristické, to, bez čeho by manželství nebylo manželským (proto např. svazek dvou osob stejného pohlaví manželským být nemá).

Manželství je svazkem (neboli společenstvím) dvou osob různého pohlaví, a to svazkem jednak trvalým (totiž proponovaným jako trvalý), jednak vzniklý způsobem, který závazně stanoví zákon.

Trvalost manželství je třeba chápat jako naprosto nezbytný atribut, který manželství odlišuje (kromě zákonné regulace) od stavů či poměrů, které jsou předem uvažovány jako krátkodobé, přechodné. Ostatně, nejen že 70 % manželských svazků (i u nás) přetrvá, ale za první důvod zániku manželství se stále považuje smrt manžela.

Hlavní účel manželství je vymezen jako založení rodiny a řádná výchova dětí. Děje se tak přesto, že je nepochybné, že existují i manželství, jejichž účelem je něco docela jiného. Účelem manželství může být vytvoření pevného základu pro plození a výchovu dětí, ale ke vzniku manželství mohou vést i důvody psychologické, zdravotní, důvodem existence manželství může být i vzájemná podpora sociální, či naplnění nějakých zájmů ekonomických. Důvody, smysl, či účel trvání jednotlivého manželství se navíc během času zcela nepochybně proměňuje. Bude proto na soudu, před který se ta či ona otázka týkající se manželství dostane, aby sám uvážil, bude-li toho zapotřebí, jaký je konkrétní důvod, smysl, účel

tohoto manželství, a podle toho pak jednotlivou spornou otázku posoudil. Nicméně se nelze domnívat, že to může být právě zákon, co zlomí současný narůstající trend odmítání manželství. Ani zákon nemůže mít a nemá sílu nařizovat v době vzrůstajícího počtu neplodných mužů a žen plození a výchovu dětí jako naplňování účelu manželství.

Přehled výkladu:

- I. Z historie
- II. Pojem (definice) manželství
- III. Hlavní účel manželství

I. Z historie

Myšlenku uvést rodinné právo manželské definicí manželství měl relativně nedávno – ve srovnání s dlouhou historií právní úpravy manželství – teprve zákonodárce v roce 1998. Tehdy byla přijata zásadní novela někdejšího zákona o rodině [novelizující kromě jiného také jak osobní, tak i manželské majetkové právo, které bylo tehdy upraveno v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb. (srov. zák. č. 91/1998 Sb.)]. Do té doby žádný zákon u nás „legální definicí“ manželství neobsahoval a text právních ustanovení o manželství začínal tradičně pravidly o uzavření manželství. Kromě definice manželství bylo tehdy na samý začátek zákonného textu vloženo také ustanovení o hlavním účelu manželství. Deklarativní povaha takových pravidel je evidentní. Proto také zákonodárci zpravidla taková ustanovení vůbec nezakotvují.

Nicméně, zejména tato definice manželství není – u nás – pouhou proklamací: právě o toto ustanovení se opírá závěr o tom, že manželství je trvalý svazek právě jen muže a ženy. Svazek jiných osob manželstvím vůbec není, a jak je třeba dovodit, že svazek jiných dvou osob je manželstvím jenom zdánlivým (srov. blíže v komentáři k § 677).

II. Pojem (definice) manželství

Manželství je svazkem dvou osob **různého pohlaví**, a to svazkem **trvalým** (a **vzniklým způsobem stanoveným zákonem**). Proč „svazek“, a ne „společenství“, když právě výraz „společenství“ je u nás výrazem tradičním (a také v zákoně o registrovaném partnerství se mluví o „společenství“, § 1 cit. zák.)? Proto, že právě slovo „svazek“ mnohem lépe vyjadřuje samu podstatu statusového institutu, a to na rozdíl od slova „společenství“, které naznačuje spíše majetkovou stránku spojení osob (srov. např. majetkové společenství).

Manželství je svazkem muže a ženy. Zákon výslovně vyjadřuje, že jen v případě, že jde o svazek osob **různého pohlaví**, jsou mu vlastní určité charakteristiky a spojují se s ním právní následky.

Trvalost svazku muže a ženy, který chce být manželstvím, nelze rozhodně podcenit. Naopak, jak v minulosti, tak dnes jsou často (dodnes jenom v zahraničí, a máme za to, že je chybou, že ne u nás) za manželství uznána taková soužití muže a ženy, která jsou dlouhodobá, **trvajícím** určitou dobu, tedy v podstatě trvalá (tj. takové soužití má pak statusové důsledky). Manželství je svazek zakládáný v každém případě (ledaže by se jednalo o „manželství na oko“) s úmyslem, že je to „navždycky“. Že je trvalost *conditio sine qua non*, je ale možné dovodit i z jiných ustanovení zákoníku, např. z ustanovení o rozvodu nebo o výživném rozvedeného manžela (*a contrario*) atd.

Manželství je jen takový trvalý svazek muže a ženy, který **vznikl způsobem**, který stanoví tento zákon. Tento zákon, totiž občanský zákoník, stanoví dvě různé formy vzniku manželství, přičemž jen jednu z nich – logicky – také sám upravuje. O druhé formě, resp. o druhém způsobu ustanovují jiná pravidla (srov. § 670).

III. Hlavní účel manželství

O vymezení hlavního účelu manželství, totiž o tom, zda se o účelu manželství má zákon vyslovit, či nikoli, a pakliže ano, pak jakým způsobem, se při přípravě platného občanského zákoníku vedly dlouhé diskuse (v letech 2005 až 2010). Lze ale říct, že konečná podoba textu odpovídá sociálně-věkovému rozvrstvení obyvatelstva, které může vstupovat do manželství, a potřebám, resp. zájmům různých věkově-sociálních skupin zdejšího obyvatelstva.

Zásadně je možné předpokládat, že manželství se uzavírá proto, aby byl položen základ rodině čili aby vznikla (byla založena) rodina. Co je rodina, je poněkud sporné, re-centně je traktována jako dvougenerační, i když třígenerační je ve skutečnosti dost častým jevem. Problém právně chápané rodiny ovšem není ve směru dolů, totiž kde že je minimum (rodiče–děti), ale nahoru, zda rodina zahrnuje prarodiče (zejména v případě soužití v jedné rodinné domácnosti). Proto také ony pochybnosti spojené se vřazením generace prarodičů do rámce rodiny.

Z jiného hlediska viděno, především sociologického, převažuje názor, že tradiční rodina již více než sto let neexistuje, že vzala za své s první světovou válkou. Argumentovat ve prospěch, popř. neprospěch čehokoli, např. určité právní úpravy, právě ochranou rodiny, je takto dost liché. Sociologové a mnoho dalších teoretiků z různých oblastí zastávají většinově názor, že pojem „rodina“ představuje soužití alespoň dvou osob, a to bez ohledu na to, zda jde o manžele, nebo o rodiče a děti, bez ohledu na pohlaví, příbuzenství atd. Jednoduše soužití. V tomto směru lze odkázat i na pojem „osoba blízká“ a její chápání v komentovaném kodexu (§ 22 a komentář k tomuto ustanovení).

Jde-li o manželství osob generace mladé a střední, je nutné počítat s tím, že manželé budou mít děti, ať už vlastní, nebo osvojené, popř. jinak přijaté do péče, a potom je samozřejmě relevantní mluvit o tom, že jedním z hlavních účelů manželství je řádná výchova dětí.

Sám pojem „výchova“ byl standardním výrazem minulých rodinných kodexů. Všechno začalo se zákonem o právu rodinném z roku 1950. Po komunistickém puči 1948 si byla nová státní moc dobře vědoma, že mozky lidí nezmění, ale mohla změnit mantinely myšlení, mohla položit nové koleje, z nichž nebylo možné uhnout: využila k tomu (také) právo, právní řád. Prostřednictvím právních ustanovení mohla lidem uložit úkoly tak, aby se věci vyvíjely tak, jak to odpovídalo jejím představám. Výše zmíněný zákon spolu s důvodovou zprávou lze doporučit pozornosti každého, kdo pochybuje o tom, že pojem „výchova“ dokonale ladí s komunistickým přesvědčením. Proč bylo nezbytné „výchovu“ zavést, snadno pochopíme z důvodové zprávy k cit. zákonu. Proto je pojem „výchova“ v komentovaném textu zásadně potlačen a nahrazen pojmem „péče“. Nicméně, je tudíž chyba, že v komentovaném ustanovení slovo „výchova“ zůstalo.

Vzájemná podpora a pomoc se jistě týká všech manželů, manželů všech generací, avšak v generaci starší nejspíš vystoupí do popředí. Proto je významné, když už byl „hlavní účel“ manželství v kodexu občanského práva zakotven, že je uvedena rovněž podpora a pomoc.

Judikatura:

- Ustanovení § 755 odst. 3, § 757 odst. 1 písm. b) a § 906 odst. 1 a 2 občanského zákoníku, která podmiňují rozvod manželství předchozím rozhodnutím o poměrech dítěte v době po rozvodu, není ve vztahu k nezletilým dětem sezdáných rodičů diskriminační a nepředstavuje ani nepřipustný státní zásah do rodinného života. (Pl. ÚS 36/16-1)
- I. Osoby stejného pohlaví mohou v České republice uzavřít pouze registrované partnerství a pouze takto může být jejich svazek také zapsán do příslušné matriční knihy. Je totiž nutné odlišit institut manželství a institut registrovaného partnerství; manželství je dle českého právního řádu trvalým svazkem muže a ženy. (NSS 8 As 230/2017-41)

Související ustanovení:

§ 22, § 656 až 676

Související předpisy:

Úmluva o souhlasu k manželství, – čl. 8, čl. 12 Úmluvy

Literatura k dílu 1:

HADERKA, J. *Uzavírání manželství z hlediska právního*. Praha: Academia, 1977. – KLABOUCH, J. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha: Orbis, 1962. – KRÁLÍČKOVÁ, Z. Úvahy nad českým rodinným právem ve světle stého výročí tzv. manželské novely. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2019, zvláštní číslo. – NOVOTNÁ, V. Rodinné právo v novém občanském zákoníku (včetně promítnutí těchto změn do výkonu sociálně-právní ochrany dětí). *Právo a rodina*. 2014, č. 1. – SCHEU, H. Ch. Pojem rodiny v evropském systému lidských práv. In WINTEROVÁ, A., DVOŘÁK, J. (eds.) *Pocita Sentē Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2009. – ZUKLÍNOVÁ, M. Některé otázky vzniku manželství. In *Acta Universitatis Carolinae: Iuridica*. 1978, č. 3.

Díl 2 Vznik manželství

§ 656 [Sňatečný proces]

(1) Manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství (dále jen „snoubenci“), že spolu vstupují do manželství.

(2) Sňatečný obřad je veřejný a slavnostní; činí se v přítomnosti dvou svědků.

Z důvodové zprávy:

Celá tato partie návrhu zahrnuje především ustanovení upravující vznik manželství, sňatek, a to zvláště jeho podstatu, tj. vlastní způsob uzavření manželství, tedy především sňatečný proces. Tato hlava zahrnuje i ustanovení stanovující veškeré podmínky, jejichž splnění se vyžaduje ke vzniku manželství, a to bez ohledu na to, zda je jejich nesplnění sankcionováno, popřípadě jak je sankcionováno. Mezi tyto podmínky náleží v první řadě výčet skutečností, které brání uzavření manželství (impedimenta matrimonii). Navrhované ustanovení klade ve shodě s Úmluvou o souhlasu k manželství, nejnižším věku pro uzavření manželství a o registraci manželství z r. 1962 (uveřejněna pod č. 124/1968 Sb.) důraz na svobodný a plný souhlasný projev vůle – tj. projev rádné, skutečné či opravdové vůle – snoubenců před orgánem určeným k provedení sňatečného obřadu, totiž k přijetí sňatečných projevů vůle podle zákona, a to veřejně, slavnostně a před svědky.

Vyžaduje se svobodný a úplný souhlasný projev vůle (liber ac plenus consensus). V anglických verzích relevantních textů mezinárodních smluv se vyžaduje free and full consent; výraz full znamená dokonalý, bezvadný, rádný, perfektní. V tomto smyslu je třeba použitý výraz „úplný“ vykládat.

Vyžaduje se, aby sňatečný obřad byl veřejný a slavnostní, učiněný v přítomnosti dvou svědků.

Výraz „sňatečný obřad“ sice platná právní úprava dosud nezná, nicméně se jeví jako vhodné použít v zákonném textu přílehlavý pojem, který proces uzavření manželství vyjádří jednoduchým způsobem.

Přehled výkladu:

- I. Obecně
- II. Podstata vzniku manželství
- III. Některé náležitosti sňatku

I. Obecně

Komentované ustanovení o vzniku, resp. uzavření manželství, čili o sňatku, lze pokládat za základní, hlavní a výchozí ustanovení právní úpravy, pokud je jejím předmětem manželství.

Již na tomto místě je třeba zdůraznit, že **sňatek se neuzavírá, uzavírá se manželství, že tedy uzavření manželství = sňatek**. To jednoznačně plyne ze všech ustanovení tohoto dílu druhé části kodexu.

II. Podstata vzniku manželství

Podstata vzniku, resp. uzavření manželství je spatřována v „**souhlasném projevu vůle**“. Projev vůle je právním jednáním, protože jsou s ním spojeny právní následky, a ke **způsobení těchto právních následků vůle osob** hodlajících vstoupit do manželství také zcela zřejmě **směřuje**. Pokud by tomu snad tak nebylo a sňatečné právní jednání by bylo učiněno jen na oko, bylo by jen zdánlivé, jinak řečeno, v takovém případě by šlo o zdánlivé manželství (§ 677; k tomu srov. dále).

Pokud jde o náležitosti sňatečného projevu vůle směřujícího k manželství, je třeba využít § 551 a násl. a § 574 a násl. (tj. obecná ustanovení o právním jednání), ledaže § 680 a násl. obsahují odlišnou úpravu. Naposled citovaná ustanovení jako *lex specialis* mají před obecnými ustanoveními (*lex generalis*) přednost (srov. blíže komentář k § 680).

Výraz „souhlasný projev vůle“ je obdobně nejasný jako výraz „souhlasné prohlášení“. Nejde ani tak o výraz „projev“. Pravdou je, že výraz „prohlášení“ lépe vyjadřuje skutečnost, že konkrétně jde o projev vůle jedné osoby. Z toho vyplývá, že je nesprávné mluvit o „souhlasném projevu“ a že správný výraz je „souhlasné projevy“.

Ať tak či onak, výraz „souhlasný projev“ byl předmětem mnoha teoretických debat. Lze říct, že **jde o dva projevy vůle, které jsou souhlasné do té míry, že mají stejný cíl, účel**. Z toho se obvykle vyvozuje, že **jde o smlouvu sui generis** (srov. ABGB a výraz „manželská smlouva“). Tady je třeba poukázat na § 659, který je způsobu uzavření manželství věnován.

Pokud jde o to, že sňatečný projev vůle má být „svobodný“, odkazuje se na to, co bylo uvedeno výše. Je třeba použít obecná ustanovení o právním jednání (zejména § 551 a násl.). Ale jen do určité míry, tj. jen přiměřeně. Sankci v případě nesvobodného jednání (projevu vůle) stanoví rodinné právo v § 684 (blíž srov. v komentáři k tomuto ustanovení).

Výraz „úplný“ byl do českého rodinného práva zakotven poprvé v r. 1998. Svým způsobem je tento výraz sporný, jde o nepříliš tvůrčí překlad anglického slova „full“. Proto je význam tohoto slova třeba hledat v anglických pramenech. Znamená **daný, skutečný, existentní**. Nejde tedy o nic jiného, než že **vůle** snoubence je **skutečná, pravá** a zejména **vážná** (pokud jde o sankci nevážnosti, je třeba použít § 552). Jinak řečeno, jde tedy o to, že existuje a není jen simulovaná, sňatečná vůle musí opravdu existovat (srov. k tomu § 55 a násl. ABGB – „skutečné přivolení“).

Obsahem sňatečného projevu je, že snoubenci mají vůli vstoupit spolu do manželství. To lze jinak označit jako „prohlášení sňatečné vůle“.

Výraz „snoubenci“ uvádí komentované ustanovení jako legislativní zkratku pro slova „muž a žena, kteří hodlají vstoupit do manželství“. Je zřejmé, že výraz „snoubenci“ je odvozen od slova zasnubý, zasnoubení. Tak se tradičně označoval slib uzavřít (po nějaké době) manželství. **Zásnuby** jsou tradičním institutem, který je znám především z církevního práva. Tam má dost specifický význam: konzumací manželské slibu bylo uzavřeno manželství. ABGB sice zasnubý znal (jako právní pojem, § 45), nepřikládal jim ale právní následky (ve smyslu vynutitelnosti daného slibu). Zákon o právu rodinném (č. 265/1949 Sb.) vynechal

zasnoubení úplně (stejně jako jiné pojmy, které se nové moci nehodily). V právní rovině bylo zasnoubení významné proto, že uzavření svatební smlouvy, tj smlouvy o majetku budoucích manželů, předpokládalo předchozí akt zasnub. Bez příslibu manželství by svatební smlouva postrádala smysl.

III. Některé náležitosti sňatku

Zatímco odstavec první komentovaného ustanovení se věnuje **vnitřní** stránce sňatku čili jeho podstatě, ustanovuje se v druhém odstavci o **vnější stránce, o náležitostech sňatečného obřadu**.

Požaduje se, aby obřad byl **veřejný a slavnostní**. Náležitost „veřejnosti“ není u nás chápána jednotně. Její původ tkví samozřejmě v problému, který měla katolická církev s tajnými obřady (*matrimonia clandestina*); vyřešila jej stanovením povinnosti ohlášek a povinnou přítomností dvou nebo tří svědků (v pravidlech přijatých Tridentským koncilem). Ale zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, stanovil povinnost veřejnosti (vedle slavnostnosti) z jiného důvodu: bylo třeba nějakým vhodným způsobem nahradit obřad, který byl celebrován podle pravidel kanonického práva (viz Codex Iuris Canonici a důvodová zpráva k § 4 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném). Proto bylo třeba řešit veřejnost spolu se slavnostností (srov. např. sňatek podle římskokatolického ritu) a zdůvodňovat požadavek potřebou vyjádřit vážnost, kterou manželství požívá.

Požadavek **přítomnosti svědků** má hluboké historické kořeny (viz právě výše) a je pravdou, že existoval bez ohledu na to, zda se vznik manželství tak či onak evidoval, anebo neevidoval. V době, kdy existují matriční knihy, ač nevěřejné, přesto státní správou dobře vedené, nemá přítomnost svědků valný smysl, leda právě zase pro zdůraznění slavnostnosti a vážnosti aktu samého. Nicméně slova o přítomnosti svědků najdeme i v Úmluvě o souhlasu k manželství, kde se ale jejich přítomnost výslovně nežadá, nýbrž se odkazuje na vnitrostátní zákonodárství (srov. slova „v přítomnosti ... a svědků předepsaných zákonem“).

Na svědky se vztahuje § 39 odst. 2 (srov. komentář k tomuto ustanovení). **U svědka je vždy zásadní, že je schopen vnímat, co se před ním děje, a je schopen případně dosvědčit, co vnímal.** V případě sňatků cizinců nebo s cizincem lze (obdobně) požadovat (srov. ustanovení o tlumočnickovi), aby svědek rozuměl oběma jazykům (jazyku cizince, resp. cizinců a jazyku, v němž obřad probíhá). Pravdou je, že ačkoli to zákon nestanoví výslovně, je tato praxe obvyklá. Podle našeho názoru svědci nemusejí být ani zletilí, ani plně svéprávní, z prve cit. ustanovení to nevyplývá. Důležitá je jen výše uvedená schopnost. V neposlední řadě je třeba připomenout, že sňateční svědci jsou svědky projevu vůle. Proto musejí být přítomni aspoň rozhodným prohlášením snoubenců, jakož i prohlášením oddávajícího.

Pokud jde o již zmíněnou přítomnost tlumočnicka, srov. § 39 zák. o matrikách.

Související ustanovení:

§ 39 odst. 2, § 545, § 551 a násl., § 574 a násl., § 657 až 670, § 671 až 686

Související předpisy:

Úmluva o souhlasu k manželství, – kánon 1119 Codex Iuris Canonici

§ 657

[Občanský a církevní sňatek]

(1) Projeví-li snoubenci vůli, že spolu vstupují do manželství, osobně před orgánem veřejné moci provádějícím sňatečný obřad v přítomnosti matrikáře, jedná se o občanský sňatek.

(2) Projeví-li snoubenci vůli, že spolu vstupují do manželství, osobně před orgánem církve nebo náboženské společnosti oprávněné k tomu podle jiného právního předpisu (dále jen „oprávněná církev“), jedná se o církevní sňatek.

Z důvodové zprávy:

Ačkoli věcný záměr občanského zákoníku schválený vládou (usnesení č. 345 z 18. dubna 2001) předpokládal napříště jen úpravu občanského sňatku s tím, že jen občanský sňatek má mít statusové i jiné právní následky v rovině soukromoprávní i veřejnoprávní, v samém závěru příprav návrhu nového civilního kodexu bylo politicky rozhodnuto, že vhodnější je řešení, které občanským sňatkům postaví na roveň některé sňatky církevní, a to s ohledem na sociální citlivost odlišného státního zásahu do soukromého života osob po té, co byly církevní sňatky s právně statusovými účinky do našeho právního řádu v roce 1992 zavedeny.

Navrhuje se tedy umožnit církevní sňatky se statusovými účinky i nadále. Rovněž tak, jak je tomu dosud, navrhuje se, aby sňatečný projev vůle snoubenců mohl být učiněn jen před orgánem církve nebo náboženské společnosti registrované ve smyslu zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církvi a náboženských společností a o změně některých zákonů. Státní dozor nad dodržováním zákonných podmínek pro uzavření manželství se u církevních sňatků navrhuje i nadále řešit zachováním institutu osvědčení vydaného příslušným matričním úřadem, bez něhož manželství uzavřít nelze, jakož i zachováním povinnosti ve lhůtě tří pracovních dnů prokázat příslušnému matričnímu úřadu uzavření církevního sňatku.

Přehled výkladu:

- I. Obecně
- II. Občanský sňatek
- III. Církevní sňatek

I. Obecně

Dvě formy uzavření manželství se do našeho právního řádu navrátily po čtyřiceti letech v roce 1992 (zákonem č. 234/1992 Sb.). Skutečnost nevelkého počtu věřících v našem státě (méně než 10 % bylo zjištěno např. při sčítání lidu v roce 2010) by vedla k závěru, že k návratu došlo spíš omylem. Nutno říct, že cit. zákon vzešel z poslancecké iniciativy slovenských křesťansko-demokratických poslanců. Ve věcném záměru občanského zákoníku, který byl schválen vládou České republiky, církevní sňatek uveden nebyl. Následně se vzedmula vlna odporu proti stávajícímu znění návrhu, opírající se o zásadu ochrany nabytých práv a poukazující na nebezpečí zužování mezi svobody. Přehlušila mlčící většinu, které, jak se zdá, je zcela lhostejné, jaká že forma sňatku bude předepsána zákonem. Je ovšem třeba připustit, že osoby, které s církví vůbec nic společného nemají, ochotně podstoupí slavnostní obřad před církví tak říkajíc „aby měli záznam na památku“.

Sňatek, tedy uzavření manželství, je právním jednáním, neboť jde o projev či prohlášení vůle, které má právní následky. Zda ale souhlasné projevy osob, které hodlají vstoupit do manželství, tj. snoubenců, jsou nebo nejsou smlouvou, je věcí právní teorie. Jistě, že tradičně šlo o smlouvu (srov. např. § 44 ABGB), a pokud se dnes snoubenci zaslibují jeden druhému (sňatek před některými církvemi), je to zcela evidentní. Ale v podstatě lze říct, že důležitá je zejména podstata těchto prohlášení snoubenců. Tou je **vůle vstoupit do manželství, založit**

manželství, žít spolu v manželství, tj. manželským způsobem života. To je teoreticky nesporné a k závěru, že o uzavření manželství skutečně jde, to zcela postačí. To je nakonec výslovně stanoveno v § 659 věta druhá.

II. Občanský sňatek

Občanský čili civilní sňatek lze charakterizovat tím, že snoubenci projevují svou sňatečnou vůli osobně před orgánem veřejné moci (zástupce obecního úřadu nebo jiná osoba podle zákona o matrikách) a v přítomnosti matrikáře. Zásadní rozdíl – oproti církevnímu sňatku – je dán oddávajícím úřadem. V tomto případě je jím **orgán veřejné moci**. Oddávajícím je pak **představitel orgánu veřejné moci**.

Kdo je orgánem veřejné moci, který je oprávněn přijmout sňatečné prohlášení snoubenců, má ustanovit zákon, který stanoví kompetence orgánů veřejné moci, s tím, že podrobnosti by mohly být uvedeny i v matričních předpisech, popř. v právním předpise nižší právní síly věnovaném speciálně této problematice (§ 658 odst. 1).

Civilní zákoníky samy běžně na žádný předpis neodkazují, je věci veřejné moci se o právní úpravu této otázky postarat. Obvyklá úprava pozůstává z konstatování, že oddávajícím je přednosta zákonem zmocněného veřejného úřadu, popř. osoba jím určená.

Veřejnost sňatku naznačuje, že jej nelze uzavřít jinak než ústním prohlášením. **Ústní prohlášení předpokládá osobní účast (přítomnost) snoubenců.** Výjimkou z tohoto pravidla – ostatně velmi úzce formulovanou – je sňatek v zastoupení, resp. zmocnění k zastoupení při uzavření manželství (§ 669).

Při civilním sňatku je vyžadována přítomnost úředníka matričního úřadu, zvaného stručně matrikář. Je pravda, že tento úředník při civilním sňatku vykonává nezastupitelnou úlohu spojenou právě se zavedenou obřadností. Kromě toho to bývá i osoba významná z hlediska zjištění totožnosti snoubenců, neboť právě matrikář projednává se snoubenci budoucí sňatek (provádí tzv. předšňatkové řízení podle § 664).

O tom, kde se civilní sňatek uzavírá, ustanovuje § 663 odst. 1 (srov. komentář k tomuto ustanovení).

III. Církevní sňatek

Církevní sňatek charakterizuje osobní projevení sňatečné vůle před orgánem církve nebo náboženské společnosti.

Podmínkou existence manželství v případě církevního sňatku je v první řadě asistence oprávněné církve nebo náboženské společnosti (§ 677 odst. 2). Oprávnění církve nebo náboženské společnosti zakládá zvláštní právní předpis. Tímto předpisem je zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů.

Celebující církev nebo náboženská společnost (dále jen „církev“) musí být především registrována podle cit. zákona. Druhou podmínkou pak je, že tato registrovaná církev podle § 7 odst. 1 písm. c) cit. zákona obdržela zvláštní právo „konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky podle zvláštního právního předpisu“.

Získání takového oprávnění není podmíněno tím, že ta která církev má vlastní pravidla církevního manželského práva. Kromě toho ne každá z církví nadaných prve uvedeným zvláštním právem toto zvláštní právo také skutečně využívá, ačkoli je má.

V případě církevního sňatku se s účastí úředníka, který by vykonával funkci obdobnou matrikáři, nepočítá, už jen proto, že oprávnění oddávat je považováno za právo církvi státem